

ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΠΗΛΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

ΕΤΟΣ 1970 — ΤΟΜΟΣ X ΤΕΥΧΟΣ 8

BULLETIN

DE LA SOCIÉTÉ SPÉLÉOLOGIQUE DE GRÈCE

ANNÉE 1970 — TOME X FASC. No 8

Τò παρόν Δελτίον, τριμηνιαίας έκδόσεως, έκτυπούται εἰς 800 ἀντίτυπα καὶ κυκλοφορεῖ ΔΩΡΕΑΝ μεταξύ τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρίας ἢ τιμωμένων προσώπων ΕΠ' ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ δὲ μετ' έκδόσεων ἐπιστημονικῶν ἢ ἄλλων σχετικῶν Ὀργανώσεων Ἑλλάδος καὶ ἐξωτερικοῦ.

ΣΤΑΘΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΠΗΛΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

Μὲ τὴν λήξιν τοῦ ἔτους 1970 ἐτελείωσαν αἱ ἑορταστικαὶ ἐκδηλώσεις τῆς Ε.Σ.Ε., ποὺ διήρκεσαν καθ' ὅλον τὸ ἔτος, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει εἰκοσαετίας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της.

Αἱ ἐκδηλώσεις ἤρχισαν τὸν Ἰανουάριον μὲ ἐπίσημον τέιον καὶ κόψιμον Βασιλόπιττας, συνεχίσθησαν μὲ ὀμιλίας, διαλέξεις, προβολὰς ἐγχρώμων διαφανειῶν, ἐπισκέψεις καὶ μουσικὰς ἐκτελέσεις ἐντὸς σπηλαίων καὶ ἔληξαν τὸν Δεκέμβριον μὲ ἐπίσημον δεῖπνον.

Αἱ ἀνωτέρω ἐκδηλώσεις ἐπραγματοποιήθησαν εἰς Ἀθήνας, Θεσσαλονίκην, Κομοτηνὴν, Γιάτρας, Κεφαλληνίαν, Χανιά καὶ Ἡράκλειον Κρήτης, τὰς παρηκολούθησαν δὲ χιλιάδες ἀκροατῶν.

Εἶναι ἡ πρώτη φορά, ποὺ ἡ Ε. Σ. Ε. ἐπαρουσίασε εἰς ὄλην τοῦ τὴν ἑκτασίαν τὸ κολοσσιαῖον ἔθνικόν ἔργον της, εἰς τόσον εὐρὸ κοινὸν ἀποσπάσασα τὸν θαυμασμόν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην του, διὰ τὴν ἀνιδιοτελεῆ αὐτὴν προσφορὰν, πρὸς ὄφελος πολλῶν πτωχῶν περιοχῶν τῆς πατρίδος μας καὶ γενικώτερον τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας, εἰς τόσον βραχὺ σχετικῶς χρόνον.

Ἡ Ε. Σ. Ε. ἐκφράζει τὴν εὐχὴν, ὅπως οἱ σκοποὶ της ἀναγνωρισθοῦν δεόντως καὶ ἀπὸ τὸ ἐπίσημον κράτος, διὰ νὰ δυνηθῇ διὰ τῆς ὑποστηρίξεώς του, νὰ συνεχίσῃ ἀπερίσπαστος τὸ ἔθνοφελές ἔργον της.

ΣΠΗΛΛΑΙΟΝ "ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ,, ΜΥΛΟΠΟΤΑΜΟΥ

ΚΥΘΗΡΩΝ

Ἄριθ. Σπ. Μητρ. 16

Ἰγὸς Ἀννας Πετροχείλου

Εὐρίσκειται εἰς τὸ κέντρον τῶν Δυτικῶν παραλίων τῆς νήσου, ἀνωθεν τοῦ ὄρου Κόκκαλα, εἰς ὕψος ὑπὲρ ἐπιφάνειαν θαλάσσης 50 μ. περ. Ὑπάγεται εἰς τὴν Κοινότητα Μυλοποτάμου Κυθήρων (Ἐπτάνησα) τοῦ Νομοῦ Πειραιῶς.

Ἰστορικόν : Ἄν καὶ τὸ σπήλαιον Ἀγ. Σοφίας ἦτο γνωστὸν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ἐν τούτοις αἱ γνώσεις μας δι' αὐτὸ ἦσαν πολὺ ἀσαφεῖς, διότι οὐδεμία ἔρευνα εἶχε γίνεαι μέχρι τὸ 1930. Αὐτὸ τὸ ἔτος τὸ ἐπεσκέφθη ὁ ἀειμνήστος Ἰωάννης Πετρόχειλος, Καθηγητῆς τῶν Φυσικῶν τοῦ Γυμνασίου Κυθήρων, δημοσιεύσας σχετικῶς εἰς διάφορα περιοδικά, ὅποτε ἀνεγνωρίσθη καὶ ἡ μεγάλη τουριστικὴ του ἀξία.

Κατὰ τὸ 1955 τὸ Ἰδρυμα Τουρισμοῦ Κυθήρων ἔκαμε τὴν πρώτην σοδάραν κίνησιν ὑπὲρ τῆς τουριστικῆς ἀξιοποιήσεώς του, ἀνταλλάξας ἔγγραφα μεταξὺ τῆς Ἐλ. Σπηλ. Ἐταιρίας καὶ τοῦ ΕΟΤ. Κατόπιεν τῶν ἀνωτέρω ἐνεργειῶν ἡ γράφουσα ἐπισκεφθεῖσα δις τὴν νήσον, μὲ ἀτομικὰς δαπάνας, ἀνέλαβε τὴν λεπτομερῆ ἐξερεύνησιν καὶ χαρτογράφησιν τοῦ σπηλαίου, ἐκπονήσασα καὶ καθοδηγητικὴν μελέτην πρὸς τουριστικὴν ἀξιοποίησίν του. Ἐπίσης ὁ γεωλόγος Ι. Πετρόχειλος περιέλαβεν εἰς τὴν ἐργασίαν του «Περὶ τῆς γεωλογικῆς κατασκευῆς τῶν Κυθήρων», τὴν ἐντεταλμένην ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Γεωλογίας καὶ Ἐρευνῶν Ὑπεδάφους, καὶ τὴν σπουδὴν τῆς ἐξελίξεως τοῦ σπηλαίου.

Δυστυχῶς μέχρι τὸ 1970 οὐδεμία πρόοδος ἐγένετο ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω θέματος, ὅποτε ἡ γράφουσα, εἰς μνήμην τοῦ ἀειμνήστου συζύγου της, ἐξεδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν ὅπως ἀξιοποιηθῆ τὸ σπήλαιον Ἀγίας Σοφίας, ἀναλαμβάνουσα συγχρόνως τὴν πλήρη καὶ λεπτομερῆ, εἰς μεγάλην κλίμακα, χαρτογράφησιν τοῦ σπηλαίου καὶ ἐκπόνησιν τελειοτέρας μελέτης τουριστικῆς ἀξιοποιήσεώς του. Ἡ ἀνωτέρω ἐργασία ἐπραγματοποιήθη τὸν Ἰούλιον καὶ Αὐγούστον τοῦ 1970. Εἰς τὰς ἀπαιτηθείσας δαπάνας συνέβαλον: Ὁ Σύλλογος Κοινωφελῶν Ἔργων Μυλοποτάμου Κυθήρων εἰς Ἀθήνας, ὁ Κυθηραϊκὸς Σύνδεσμος Ἀθηνῶν καὶ ἡ Κυθηραϊκὴ ἀδελφότης Πειραιῶς - Ἀθηνῶν. Ἐδοθήσαν οἱ κ.κ. Σπ. καὶ Ι. Πετρόχειλος, Λ. Ποτήρης, Θεόδωρος καὶ Ρίτσα Μαγουλά καὶ Ἰάκωβος Παστός ἐκ περιτροπῆς, τοὺς ὁποίους εὐχαριστῶ διὰ τὴν συνδρομὴν των.

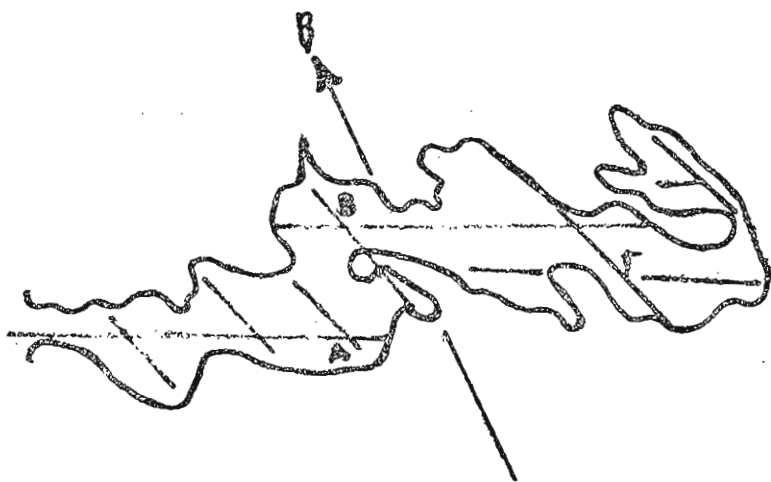
Θρύλοικαὶ παραδόσεις : Κατὰ τὴν παράδοσιν ἐντὸς τοῦ σπηλαίου παρέμεινεν ἡ Ἀγ. Σοφία καὶ τὸ σῶμα της εὐρέθη εἰς τὸ βάθος τοῦ πρώτου προδόμου, ὅπου ὑπάρχουν καὶ ἔχνη θυμασθηρίου, χωρὶς ὅμως νὰ μπορῆ νὰ διαπιστωθῆ τίποτε σχετικῶς.

Π ρ ο σ π έ λ α σ ι ς : Τὸ χωρίον Μυλοπόταμος συνδέεται δι' ἀμαξιτῶν ἀσφαλτοστρωτῶν ὁδῶν καὶ μὲ τὴν πρωτεύουσαν τῆς νήσου (14 χλμ.) καὶ μὲ τὴν κωμόπολιν Ποταμὸς (10 χλμ. περ.). Ἐπίσης δευτερεύουσαι ὁδοὶ τὸ συνδέουν μὲ πολλὰ χωριὰ τῆς νήσου.

Ἀπὸ τὸ χωρίον Μυλοπόταμος ἀμαξιτὴ χωματόστρωτος ὁδὸς καλῆς καταστάσεως μῆκους 1 χλμ. περίπου, ὁδηγεῖ μέχρι τὴν Κάτω Χώραν (Ἀρχαία πόλις μὲ μεσαιωνικὸν Φρούριον), ἀπ' ὅπου ἀρχίζει ἀτραπὸς δύσβατος, ἀπότομος καὶ κακῆς καταστάσεως, ἀπαιτοῦσα πορείαν 40' ὥρας, μέχρι τὴν εἴσοδον τοῦ σπηλαιοῦ. Προβλέπεται ἡ σύνδεσίς του μὲ τὴν τελευταίως κατασκευασθεῖσαν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Μυλοποτάμου - Παναγίας Ὁρφανῆς.

Ἐλέπεται ἡ σύνδεσίς του μὲ τὴν τελευταίως κατασκευασθεῖσαν ἀμαξιτὴν ὁδὸς Μυ-

Π ε ρ ι ο χ ῆ τ ο ῦ σ π η λ α ῖ ο υ : Ἡ περὶ τὸ σπήλαιον περιοχὴ εἶναι λίαν ἀπόκρημνος μὲ πλουσίαν ἀγρίαν βλάστησιν ἐκ θάμνων καὶ ἀρωματικῶν φυτῶν, μὲ θαυμασίαν θέαν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὰς ἀποτόμους κλιτεῖς τῆς παρὰ τὸ σπήλαιον κοιλάδος, ἀρχομένης ἀπὸ τὴν Κάτω Χώραν καὶ φθαιούσης μέχρι τὴν θάλασσαν.

Ἰκαρίφημα τοῦ σπηλαιοῦ τῆς Ἀγ. Σοφίας.

Τ ὸ σ π ῆ λ α ῖ ο ν : Ἡ εἴσοδος τοῦ σπηλαιοῦ εἶναι σήμερον κλεισμένη μὲ σιδηρὰν κιγκλιδωτὴν θύραν.

Ἀκολουθεῖ γαλαρία διαστάσεων 9X2—4X2,5 (μῆκος, πλάτος, ὕψος), ἡ ἑποῖα καταλήγει σὲ τέμπλον μὲ θαυμασίαν ἀγιογραφίαν τοῦ 18ου αἰῶνος (κατὰ κ. Π. Πηλῖαν καθηγητὴν Θερησκευτικῶν τοῦ Γυμνασίου Κυθήρων).

Ἡ γαλαρία συνεχίζει μετὰ τὸ τέμπλον 20 μ. περίπου. Εἰς τὰ 10 μέτρα ὄμως, πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς, εἶναι κτισμένο ναῦδριον μὲ τοιχογραφίας, πλαισιωμένον μὲ σταλακτίτας καὶ χαραγμένην χρονολογίαν κατασκευῆς του 1785. Ἡ ἀνωτέρω χρο-

γολογία συμφωνεί και με την εποχήν της τεχνικής των ζωγραφισμένων εικόνων.

Όπισθεν του ναυδρίου διανοίγεται κατηφορικός θάλαμος διαστάσεων 6X5X4,5 μ. ωραιότατα διακοσμημένος με σταλακτίτας και σταλαγμίτας. Σειρά από θαυμάσιες κολώνες τον χωρίζει από τον επόμενον θάλαμον με λιμνούλα «Το λουτρό της Ἀφροδίτης» διαστάσεων 10X3X3,5 με θαυμάσιον σταλακτιτικόν διάκοσμον. Πρὸς τὸ τέλος του και εἰς ὕψος 2 μ. περ. διανοίγεται τούνελ μήκους 5X1X0,7—2,5 μ., πού τον συνδέει με τὸν «Θάλαμον τῶν Κεχλιμπαριῶν».

Πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ναυδρίου, πίσω ἀπὸ θαυμασίαν σειρὰν στύλων, διανοίγεται ὁ «Θάλαμος τῆς γραφικῆς λίμνης» διαστάσεων 13X5X6, ἐπίπεδος μόνον εἰς τὸ σημεῖον τῆς λίμνης και πολὺ ἀνηφορικός εἰς τὸ ὑπόλοιπον τμήμα του. Ὁ κατοπτρισμὸς τοῦ θαυμασίου διακόσμου του εἰς τὰ νερά τῆς λίμνης παρουσιάζει καταπληκτικὴν εἰκόνα.

Εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον του, ὁ θάλαμος χωρίζεται ἀπὸ τὸν επόμενον, ἐπίσης ἀνηφορικόν, με σειρὰν σταλαγμιτῶν και στύλων διαστάσεων 7X11X3 μ. διατηρῶν εἰς τὴν θάσιν του μικροσυλλογὴν ὕδατων, τὸν χειμῶνα, τὸ δὲ θέρος λάσπην. Πρὸς τὸ δεξιὸν τέλος του διανοίγεται διάδρομος κατηφορικός διὰ μέσου στύλων και σταλαγμιτῶν μήκους 7,5 μ., ὅποτε στρεφόμενος πρὸς τὰ δεξιὰ καταλήγει εἰς τὸ τέλος τοῦ «Θαλάμου τῆς γραφικῆς λίμνης».

Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἡ κεντρικῆς γαλαρίας καταλήγει σὲ στενὸν και πολὺ ἐπικλινηθῆ, πρὸς τὰ ἀριστερὰ και ἐμπρός, διάδρομον, με χαμηλὴν ὀροφὴν μήκους 9 μ., ὁ ὁποῖος τερματίζει εἰς τὸν «Θάλαμον τῶν κεχλιμπαριῶν» ἢ τοῦ «Βαρελιοῦ» διαστάσεων 22X10X5 μ. Ὁ πολύχρωμος διάκοσμός του, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ θαυμασίους σταλακτίτας, σταλαγμίτας και στύλους, ἐντυπωσιάζει τὸν ἐπισκέπτην.

Εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἀριστεροῦ του τοῖχου διανοίγεται μεταξύ στύλων και σταλαγμιτῶν, πολὺ ἀνηφορικὴ διάβασις, ἡ ὁποία ὀδηγεῖ εἰς θάλαμον ἐπίσης πολὺ ἀνηφορικόν πρὸς τὰ δεξιὰ, πλαυσιωμένον ἀπὸ ὑπερμεγέθεις σταλαγμίτας και στύλους διαστάσεων 9X5X5 μ.

Πρὸς τὸ τέλος του διανοίγεται, διὰ μέσου στύλων στενὴ διάβασις, πού ὀδηγεῖ εἰς τὸν «Θάλαμον τῆς Πλάκας» διαστάσεων 11,5X7,5X4 μ., πολὺ κατηφορικόν πρὸς τὰ ἀριστερὰ. Ἡ ὀροφή του ἀκολουθεῖ τὴν κλίσην τοῦ δαπέδου του ἐν εἴδει πλάκας, ἐπὶ τῆς ὁποίας διακρίνονται ἀπολιθώματα ἰππουριτῶν και μικροὶ σταλακτιτῆται ἀνωμάλου ἀναπτύξεως τοῦ τύπου τῶν ἐλικιτιτῶν.

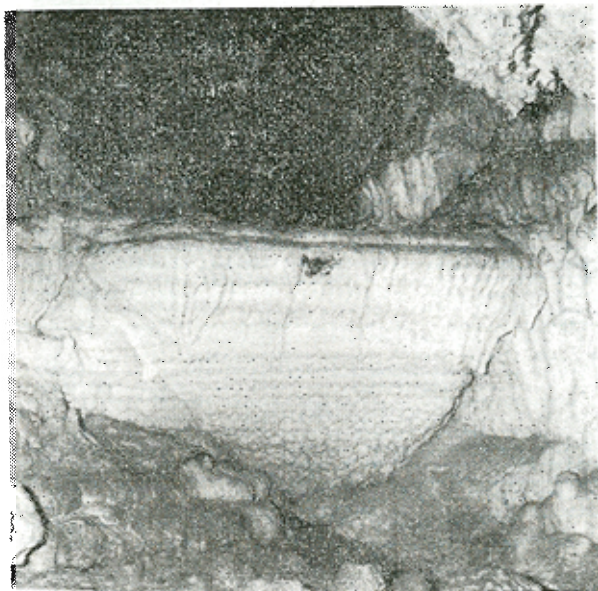
Πολὺ ἀνηφορικὴ διάβασις πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ θαλάμου, ὀδηγεῖ εἰς τὸν «Θάλαμον τῶν Κυπαρισσιῶν» διαστάσεων 12X4X8 μ. Τὸ ὄνομά του ὀφείλεται στίς μεγαλοπρεπέστατες σειρὰς σταλαγμιτῶν και στύλων, πού τὸν χωρίζουν ἀπὸ τοὺς προαναφερθέντας θαλάμους.

Ἀκολουθεῖ ὁ «Θάλαμος τῶν νυκτερίδων» διαστάσεων 10X6X4, πολὺ κατηφορικός πρὸς τὰ ἀριστερὰ. Πρὸς τὸ τέλος του ὀγκύβεις κολώνες τὸν χωρίζουν ἀπὸ τὸν «Θάλαμον τοῦ ἐλάτου» διαστάσεων 16X8X1,5—2,5 μ. Εἰς τὴν ἀρχὴν του δεσπόζει ὁ σταλαγμιτῆς, πού ὁμοιάζει καταπληκτικὰ με ἔλατο. Τὸ δάπεδόν του καλύπτεται με σταλαγμιτικούς ρόμορφους σχηματισμοὺς, σχεδὸν κατεστραμμένους, ἢ

Ὡς ὀροφή του εἰς πολλὰ σημεῖα ἔχει κρεμαστοὺς βράχους. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἀριστεροῦ του τοίχου μικρὰ διάβασις ὁδηγεῖ εἰς παράλληλον θάλαμον διαστάσεων 11X6X2,2 μ., ἐνῶ ἄλλη διάβασις ἀπέναντι τῆς προηγουμένης ὁδηγεῖ εἰς τὸν «Θάλαμον τῆς Κρυφῆς Λίμνης» διαστάσεων 12X5X1,5 μ. Τὸ δάπεδον τοῦ ἀνωτέρω θαλάμου καλύπτεται, σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου, ἀπὸ νερὰ μικροῦ ἢ μετρίου βάθους, οἱ δὲ τοῖχοι του καλύπτονται μὲ σταλακτιτικὸν διάκοσμον.

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ Θαλάμου τοῦ Ἐλάτου διανοίγεται διάδρομος μήκους 11X1—2X2 μ., εἰς τὸ κέντρον τοῦ ὁποίου πρὸς τὰ δεξιὰ μὲν διανοίγεται μικρὴ καὶ χαμηλὴ διάβασις ὁδηγοῦσα εἰς παράλληλον θάλαμον διαστάσεων 17X5X1—1,5 μ., τοῦ ὁποίου τὸ δάπεδο καλύπτεται ἀπὸ ρόμβοφους σχηματισμούς, πρὸς τὰ ἀριστερὰ δὲ σειρά στύλων τὸν χωρῖζει ἀπὸ τὴν «λίμνην τῶν Κύκνων».

Ἡ ἀνωτέρω λίμνη διαστάσεων 5X4,5X1,8 μ. εἶναι πλακισωμένη μὲ ὠραῖστα τον διάκοσμον, ὁ ὁποῖος καθρεπτίζεται εἰς τὰ νερὰ τῆς καὶ προσφέρει ἀπαράμιλλον εἰκόνα.

Ἐ «Νηπιτήρ» τῆς Ἀφροδίτης, ἓνα θαυμάσιο φυσικὸν κατασκεῦσμα στὴν «Ίουαλέτα τῆς Ἀφροδίτης».

Φωτ. Ἀννας Πετροχείλου

Κεγὰ διὰ μέσου στύλων ἐπιτρέπουν τὴν διάβασιν πρὸς τὸν ἐπόμενον θάλαμον, διαστάσεων 12X5X2 μ., ὁ ὁποῖος χωρίζεται πρὸς τὰ ἀριστερὰ του ἀπὸ τὴν κρυφὴν λίμνην διὰ σειράς στύλων. Πρὸς τὰ δεξιὰ του κενὸν διὰ μέσου στύλων τὸν συνδέει μὲ τὸν ἀνηφορικὸν «Προθάλαμον τοῦ λέοντος» διαστάσεων 7X9X3,5 μ., τὸ δάπεδον τοῦ ὁποίου, κατὰ τὸ πλεῖστον, εἶναι καλυμμένον μὲ ὀγκολίθους. Εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον του, χαμηλὴ διάβασις μεταξὺ ὀγκολίθων ὁδηγεῖ εἰς τὸν «Θάλαμον τοῦ λέ-

οντος» διαστάσεων 17X14X3,5—5 μ. Ὁ ἀνωτέρω θάλαμος καθ' ὅλην του τὴν ἐπιφάνειαν καλύπτεται ἀπὸ ὀγκολίθους καὶ μόνον πρὸς τὸ τέλος του, ὅπου καὶ τὸ θαυότερον σημεῖον του εἶναι ἀκάλυπτος. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὑπάρχει καταπληκτικὸν σταλακτιτικὸν ὁμοίωμα λέοντος καθημένου ἐπὶ τῆς ράχεως ἐλέφαντος. Ἐπίσης ὑπάρχουν μικροσυλλογαὶ διαυγούς ὕδατος ἐντὸς ροομόρφων σχηματισμῶν.

Πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ λέοντος, ὁ τοῖχος τοῦ θαλάμου εἶναι σχηματισμένος ἀπὸ ὠραιότατους στύλους, πὺν τὸν χωρίζουν ἀπὸ τὸν ἐπόμενον θάλαμον διαστάσεων 11X5X3 μ.

Μικρὴ διάβασις πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ ἀνωτέρω θαλάμου, ὁδηγεῖ εἰς ἐλικοειδῆ διάδρομον, στενὸν καὶ ἀνηφορικόν, μήκους 10 μ. περ., ὁ ὁποῖος καταλήγει εἰς μικρὰν καὶ κατηφορικὴν εἴσοδον ὁδηγοῦσαν εἰς τὴν «Τουαλέτταν τῆς Ἀφροδίτης» διαστάσεων 4X4X1,5 μ. Ὁ κατάλευκος καὶ ψηφιδωτὸς διάκοσμος του καὶ ἡ σχηματισμένη ἀπὸ σταλακτιτικὴν ὕλην λεκάνη («νιπτῆρ τῆς Ἀφροδίτης») ἐνέπνευσαν τὴν ὀνομασίαν τοῦ ἀνωτέρω θαλαμίσκου.

Ἀπέχοντι ἀπὸ τὸν «νιπτῆρα» διανοίγεται πολὺ ἀνηφορικὴ καὶ χαμηλὴ διάβασις ὁδηγοῦσα εἰς στρογγυλὸν θαλαμίσκον διαστάσεων 3X3X3,5 μ. πλουσιώτατα διακοσμημένον. Πρὸς τὸ τέλος του, ὠραία πύλη διανοιγμένη μεταξὺ τεραστίων στύλων ὁδηγεῖ στὸν κατηφορικὸν «Θάλαμον τῆς Φάτνης» διαστάσεων 12X6X5 μ. Ὁ μεγαλοπρεπὴς διάκοσμος του ἐν συνδυασμῶ μετὰ τὴν ὑψηλὴν ὀροφήν του παρουσιάζει ἐκθαμβωτικὴν εἰκόνα. Πρὸ τοῦ τέλους του, ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ τοῖχου, μικροὶ στῦλοι παρουσιάζουν κομποτάτην φάτνην, ἐνῶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ διανοίγεται ὁ «Ψηφιδωτὸς Θάλαμος» διαστάσεων 4X4X5 μ. Κατάλευκοι σταλακτιτικοὶ τοῖχοι, κατάλευκο ψηφιδωτὸ δάπεδο καὶ κατάλευκοι ρομόμορφοι ψηφιδωτοὶ σχηματισμοὶ αποτελοῦν τὸν μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος του διάκοσμόν του.

Πρὸς τὸν ἀριστερὸν τοῖχον τοῦ «Θαλάμου τῆς Φάτνης» πρὸ τοῦ «Ψηφιδωτοῦ Θαλάμου», καὶ εἰς ὕψος 1,5 μ. περ., διανοίγεται σχισμὴ, πλάτους 0,30 μ. ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς παράλληλον καὶ ἀρκετὰ ἐπικλινῆ θάλαμον, διαστάσεων 4X7X4 μ. εἰς τὸν δεξιὸν τοῖχον, τοῦ ὁποῖου διανοίγεται διάδρομος διαστάσεων 9,5X2X2—4 μ. Ἐπίσης πρὸς τὸ τέλος τοῦ «Θαλάμου τῆς Φάτνης» μικρὰ δπὴ ὁδηγεῖ εἰς δύο συνεχόμενους κατηφορικοὺς θαλαμίσκους, τοὺς τελευταίους τοῦ σπηλαίου, διαστάσεων τοῦ μὲν πρώτου 3X4X0,6, τοῦ δὲ δευτέρου 3X3X0,4 μ.

Σ π η λ α ι ο γ έ ν ε σ ι ε ι ς : Κατὰ I. Πετρόχειλον ὁ σχηματισμὸς τοῦ σπηλαίου Ἀγ. Σοφίας Μυλοποτάμου ὀφείλεται εἰς διαβρώσεις ἀμέσως διεισδύοντων ἐκ τῆς ἐπιφανείας ὑδάτων ἄνευ συλλογῶν.

Τοῦτο φαίνεται ἀπὸ τὴν διατήρησιν τοῦ διακλασιμόρφου σχήματος τῶν γαλαριῶν συμφώνως πρὸς τὰς δύο διευθύνσεις τῶν σημαντικωτέρων διακλάσεων τῶν ἀσβεστολιθικῶν ὀγκων τῶν Κυθήρων πρὸς ΒΒΔ. καὶ ΝΝΑ., ἄνευ γλυφῶν ἐκ μηχανικῆς διαβρώσεως.

Ὅτι παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ σπηλαίου μέχρι 20 μ. πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν διακρίνεται σαφῶς ἐπὶ τῆς ὀροφῆς χαραγὴ μιᾶς διακλάσεως διευθύνσεως ΒΔΔ. καὶ παρ' αὐτὴν ἔγτονον λατινικὸν ἀνεστραμμένον. Ἐπίσης εἰς τὸν ποῦτον μετὰ τὴν γαλα-

ρίαν τῆς εἰσόδου θάλαμον, διακρίνεται ἡ χαραγὴ μιᾶς ἐτέρας διακλάσεως διευθύνσεως ΒΒΔ.

Αἱ γαλαρίαι ἐπομένως τοῦ σπηλαίου εἶναι ψευδεῖς.

Αἱ πλέον λιθωματογενετικαὶ διακλάσεις ἦσαν αἱ διευθύνσεως ΒΒΔ., διότι αἱ περισσότεραι σειραὶ στύλων ἢ σταλαγματιῶν τοῦ σπηλαίου εἶναι διατεθειμέναι κατὰ τὴν διεύθυνσιν αὐτήν. Αἱ πρὸς τὴν ΝΑΑ. διεύθυνσιν διακλάσεις ἐπομένως ἦσαν αἱ δημιουργήσασαι τοὺς συγδέσμους τῶν πρώτων κοιλιωμάτων καὶ τὰ μεγαλύτερα κενά.

Πρὸς τὰς διευθύνσεις αὐτῶν τῶν διακλάσεων εἶναι προσανατολισμένοι καὶ οἱ ἔρβοι τοίχου καὶ τὰ ὑπολείμματα τῶν παλαιῶν σπηλαίωτ, ποὺ διακρίνονται ἐντὸς τῆς πρὸ τοῦ σπηλαίου κοιλάδος.

Λεπτομέρειαι ἀπὸ τῆς δαυμάσιος τοιχογραφίας τοῦ τέμπλου.

Φωτ. Ἄννας Πετροχείλου

Αἱ σημαντικώτεραι κρημνίσεις τεμαχῶν τῆς ὀροφῆς τοῦ σπηλαίου, ὀφείλονται εἰς διαστραυρώσεις διακλάσεων, ὡς φαίνεται εἰς τὸ σχῆμα (Α). (Β) (Γ). (Βλέπε σχέδιον).

Ἡ κάλυψις τῶν εἰς τὸ μέσον τοῦ σπηλαίου (Β) κρημνισμάτων τεμαχῶν δι' ὀγκωδῶν σταλαγματιῶν ὀφείλεται εἰς τὴν διάφορον ἡλικίαν των ἀπὸ τὰ τῆς αἰθούσης τοῦ λέοντος καὶ τῆς πρώτης αἰθούσης μετὰ τὴν γαλαρίαν τῆς εἰσόδου, διότι αἱ δευτέραι ἔχουν ἐπ' αὐτῶν, τὴν ὕλην, ἡ ὁποία εἶναι κολλημένη καὶ ἐπὶ τοῦ μεγάλου στύλου «δαρέλι», ἡ ὁποῖος ἀνήκει εἰς τὸ σύστημα τῶν ὀγκωδῶν σταλαγματιῶν καὶ ἔπεσεν ἀργότερον.

Ὅστω διὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ σπηλαίου δέον γὰρ διακρίνωμεν ἐκτὸς τοῦ σταδίου διανοίξεως καὶ ἐποχὴν πρώτης κλαστικῆς μορφογενέσεως, περίοδον μεγάλης

λιθωματογενέσεως καὶ ἐποχὴν δευτέρας κλαστικῆς μορφογενέσεως.

Ἡ διάνοιξις τοῦ σπηλαίου πάντως ἔγινε προπλειοκαινικῶς, διότι ἐπὶ τοῦ δαπέδου καὶ τῶν παρειῶν τῆς εἰσόδου του μέχρι ἀρκετοῦ μήκους εἰς τὸ ἐσωτερικόν του ὑπάρχουν ἀποθέσεις θαλασσίων νεογενῶν στρώσεων ἐκ κιτρινολεύκου μάρμας, ποὺ ἔχουν πληρώσει τὰ εἰς βάθος παλαιότερον ὑπάρχοντα κενὰ τῶν διανοιγμένων διακλάσεων.

Αἱ ἀποθέσεις αὐταὶ ἀπεκομίσθησαν ἐν μέρει, κατόπιν ἀνανεώσεως τοῦ σπηλαίου εἰς τὴν μετέπειτα τεταρτογενῆ ἐποχὴν. Τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι τὸ σπήλαιον περιέχει σταλαγμίτας μεγάλους, ὁμοιομόρφους ἄνευ διακοπῶν λιθωματογενέσεως, ποὺ δὲν εἶναι σχηματισμένοι εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἐποχὴν, εἰς τὴν ὁποίαν μόνον μικροὶ σταλαγμίται καὶ σταλακτίται εἶναι δυνατὸν νὰ σχηματισθοῦν μὲ τὸ ἐλάχιστον ὕδωρ μὲ ἐποχιακὰς διακοπὰς, ποὺ παρέχει εἰς τὸ σπήλαιον τὸ κλίμα.

Ἡ ἐποχὴ τῆς πρώτης κλαστικῆς μορφογενέσεως εἶναι πιθανὸν ὅτι συμπίπτει μὲ τὸν ἀποχωρισμὸ τῆς νήσου ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, διότι κατὰ τὴν μεταπλειόκαινον περίοδον μεγάλαι μεταβολαὶ συνέβησαν εἰς τὰ Κῦθηρα, παρὰ τὰς ἀκτὰς, ὅπου διακρίνονται ἐπικρεμάμενα πλειόκαινα στρώματα καὶ μεσοτεταρτογενεῖς ἀποθέσεις μὲ **ELEPHAS ANTIQVUS** εἰς τὰς ἀκτὰς, ποὺ δὲν θὰ διετηροῦντο ἔαν πρὸ αὐτῶν δὲν ὑπῆρχον ὄγκοι νὰ τὰς διαφυλάξουν ἀπὸ τὴν θαλασσίαν διάβρωσιν, οἱ ὅποιοι κατόπιν ἐκρημνίσθησαν.

Ὅτι ἐσχηματίσθησαν τὰ λεκανοειδῆ, ροόμορφα ἢ ψηφιδωτὰ λιθώματα τοῦ δαπέδου μετὰ τὴν μεγάλην σταλαγματογένεσιν καὶ τὴν κατόπιν κλαστικὴν μορφογένεσιν, διακρίνεται καὶ ἀπὸ τὴν συγκόλλησιν μετ' αὐτῶν τοῦ στύλου «βαρέλι» ποὺ ἔγινε μετὰ τὴν πτώσιν του καὶ ἀπὸ τὴν μερικὴν συγκόλλησιν τῶν ὀλικῶν τῆς δευτέρας κλαστικῆς μορφογενέσεως.

Ἡ πτώσις τοῦ στύλου «βαρέλι» ὀφείλεται πιθανὸν εἰς ὀλίσθησιν ἐπὶ τοῦ δαπέδου καὶ οὐχὶ εἰς γενικωτέραν αἰτίαν, διότι δὲν ἔχουν πάθει τίποτε οἱ πλησίον του ἄλλοι στύλοι, ποὺ ἦσαν συνδεδεμένοι μὲ τὸν ὑπόλοιπον μεγάλον ὄγκον τῶν στύλων.

Ὅτι ἔρευσαν πολὺ ὀλίγα ὕδατα ἐντὸς τοῦ σπηλαίου, μετὰ τὴν ἐπικαλυμματικὴν τῶν δαπέδων λιθωματογένεσιν δεικνύεται ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν πηλολιθικῶν σχηματισμῶν, τὸ πλεῖστον κολλημένων καὶ ἐλαχίστων ἀσυγκολλητῶν.

Ἄλλὰ εἰς τὸ σπήλαιον Ἀγ. Σοφίας Μυλοποτάμου ἡ λιθωματογένεσις δὲν ἔχει σταματήσει καὶ τώρα. Τοῦτο φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν τῶν ὑδάτων τοῦ σπηλαίου κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1955, ποὺ ἔδωσεν εἰς μὲν τὴν παρὰ τὸν ναῖσκον ὕδατοςυλλογὴν ὀλικὴν σκληρότητα ὕδατος 30,50 γαλλ. καὶ P.H.=6, εἰς δὲ τὴν εἰς τὸ μέσον τοῦ σπηλαίου τοιαύτην ὀλ. σκληρότητα ὕδατος 320 γαλλ. καὶ P.H.=6.

Τὸ αὐτὸ φαίνεται καὶ ἀπὸ τοὺς νέους σταλακτίτας τύπου «Μακαρόνι», ποὺ εὐρίσκωμεν εἰς διάφορα μέρη τοῦ σπηλαίου καὶ ἀπὸ τὸ λεπτὸν λιθωματικὸν ἐπικάλυμμα πάχους 1—2 χλσμ. τῆς στέγης τοῦ ναΐσκου, ποὺ ἔχει σχηματισθῆ ἐντὸς 170 περίπου ἐτῶν.

Δ ι α σ τ ᾶ σ ε ι ς τ ο ὗ σ π η λ α ῖ ο υ : Τὸ σπήλαιον ἐκτείνεται ἐκ

Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολὰς εἰς κατ' εὐθείαν γραμμὴν μῆκος 110 μ. Ἡ χαραχθεῖσα τουριστικὴ του διαδρομῆ ἀνέρχεται εἰς 500 μ. μῆκος. Τὸ μεγαλύτερον βάθος του φθάνει εἰς 1,5 μ. 3ὸ μεγαλύτερον ὕψος του εἰς 6μ. Καταλαμβάνει ἔκτασιν 2.200 τετραγωνικῶν μέτρων.

Θ ε ρ μ ο κ ρ α σ ί α — Ὑ γ ρ α σ ί α : Ἡ θερμοκρασία εἰς τὸ τελευταῖον τμήμα τοῦ σπηλαίου κατὰ τὸν μῆνα Ἰούλιον ἦτο 16 ὁἰθμοὶ Κελσίου. Ἡ ὑγρασία 73%.

Ἦ ο υ ρ ι σ μ ο ς : Τὸ σπήλαιον Ἀγίας Σοφίας Μυλοποτάμου Κυθήρων ἐ-
χαρακτηρίσθη Διεθνoῦς Τουριστικὸ ἐνδιαφέροντος διότι:

1) Εἶναι εὐμέγεθες μὲ θαυμάσιον διάκοσμον ἀπὸ σταλακτίτας, σταλαγμίτας καὶ στύλους, ποὺ τὸ χωρίζουν εἰς θαλάμους μὲ ὑψηλὰς ὀροφάς, ἅπως ἐπίσης καὶ μικρὰς γραφικὰς διακοσμητικὰς λίμνας, μὲ κατακάθαρα ὕδατα, εἰς τὰ ὁποῖα καθρεπτίζεται ὁ διάκοσμος τοῦ περιβάλλοντός των προσφέροντας ἀπαραμίλλους εἰκόνας.

2) Ἐντὸς τοῦ σπηλαίου ὑπάρχει ὁ ναῦσκος τῆς Ἀγίας Σοφίας τοῦ 18ου αἰῶ-
νος, μὲ τὰς θαυμασίας ἀγιογραφίας τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, ἐντὸς τοῦ ναυδρίου καὶ ἐ-
πι τοῦ πρὸ αὐτοῦ τέμπλου καταλαμβάνοντος ὅλον τὸ πλάτος τῆς πρώτης γαλαρίας
τοῦ σπηλαίου. (Κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς μνήμης τῆς συγκεντρώνονται πολλοὶ προσ-
κυνηταί).

3) Εὐρίσκεται εἰς περιβλεπτον θέσιν μὲ θέαν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὰς
μεγαλοπρεπεῖς κλιτεῖς παρακειμένης χαράδρας.

4) Εὐρίσκεται πολὺ πλησίον κατωκημένου χώρου καὶ πολὺ πλησίον τῆς ἐπὶ
τούτῳ νεοδιανοιχθείσης ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, ἐλάχιστα ὑπολειπομένης πρὸς σύνδεσιν
μετ' αὐτοῦ.

5) Ὑπάρχουν ἀξιολογώτατα σύνδρομα τουριστικὰ στοιχεῖα ὅπως: Τὸ γρα-
φικὸν καὶ καταπράσινον χωρίον Μυλοπόταμος μὲ τὰ ἄφθονα νερά του καὶ τὴν ἀ-
παράμιλλη σὲ ὀμορφίᾳ «ρεματιὰ» του μὲ καταρράκτην, πνιγμένη κυριαλετικῶς
ἀπὸ πυκνὴν δασικὴν βλάστησιν, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὑπάρχει θαυμάσιον κέντρον ἀνα-
ψυχῆς. Ἡ Κάτω Χώρα μὲ τὸ Μεσαιωνικὸν Κάστρον καὶ τὰ κατάλευκα σπιτάκια
τῆς. Ἡ ρωμαντικὴ μονὴ Παναγίας Ὀρφανῆς, ἐντὸς σπηλαίου εὐρισκομένη, πολὺ
κοντὰ εἰς τὸ σπήλαιον, ἀπ' ὅπου διέρχεται ἡ νεοδιανοιχθεῖσα ἀμαξιτὴ ὁδὸς πρὸς
αὐτό. Ὀλόκληρος ἡ νῆσος μὲ τὸ μεγάλο ἀσφαλτόστρωτον ὀδικὸν δίκτυον πρὸς τὰ
γραφικὰ χωριά τῆς, τὰ μοναστήρια τῆς (Μυρτιδίων, Ἀγ. Μόνης, Ἀγ. Ἐλέσης),
πρὸς τὰς θαυμασίας παραλίας τῆς καὶ τὰς ἱματικὰς σιδηροπηγὰς τῆς εἰς τὸ ὠ-
ραιότατον χωρίον Καραβάς. Τὰ ἐγκατεσπαρμένα εἰς ὅλην τὴν νῆσον ἐξωκλήσια
ἐντὸς σπηλαίων. Ἡ Παλαιοχώρα μὲ τὰς ἀρχαιότητας καὶ τέλος ἡ πρωτεύουσα μὲ
τὸ Κάστρο τῆς, τὰ παλαιὰ μὲ οἰκόσημα ἀρχοντικά τῆς, τὰ κατάλευκα σπιτία σὲ
γραφικὰ στενὰ δρομάκια καὶ ἡ ἀπαραμίλλη θέα τῆς πρὸς τὸ Καψούλι (λιμὴν Κυ-
θήρων) μὲ θαυμασίαν ἀμμουδιάν, θέρετρον τῶν Κυθηρίων.

6) Ἀξιοποιούμενον θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν τουριστικὴν προβολὴν τῆς ἀξιο-
λόγου αὐτῆς νήσου. Θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐξύψωσιν τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν
κατοίκων τῆς καὶ γενικώτερον θὰ συμβάλῃ εἰς τὴν Ἑθνικὴν οἰκονομίαν.

